

Azərbaycan Banklar Assosiasiyası

Məzənnə şoku, maliyyə bazarlarının faiz reaksiyası və yığım davranışları

Ölkə təcrübələri və Azərbaycan iqtisadiyyatı üçün nəticələr

Bəhruz Əhmədov

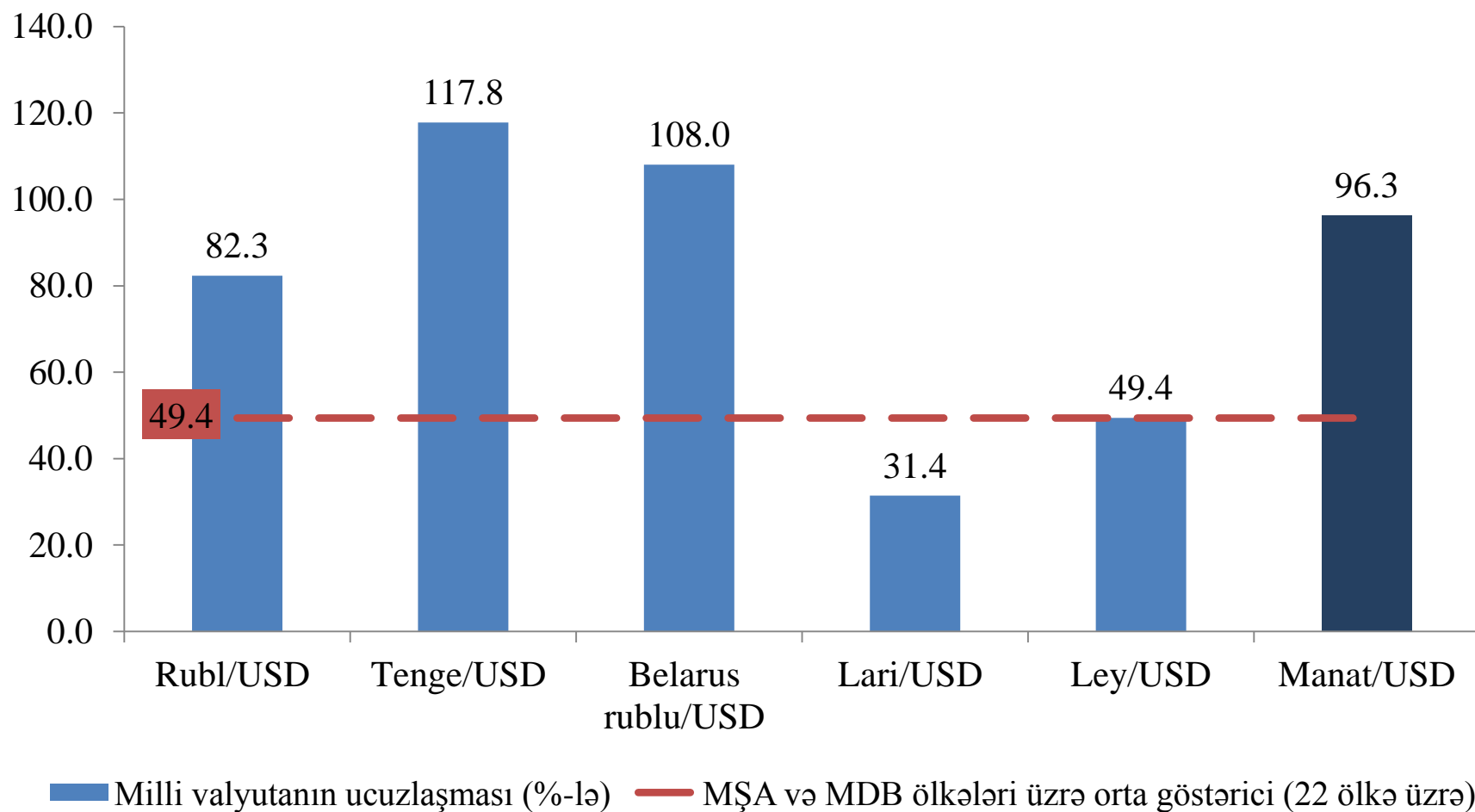
Məzənnə şoku, maliyyə bazarlarının faiz reaksiyası və yığım davranışları

- Giriş (məzənnə şoku və səbəbləri haqqında)
- Bəzi post-sovet iqtisadiyyatlarında məzənnə şokuna reaksiya
 - *Rusiya Federasiyası*
 - *Qazaxıstan Respublikası*
 - *Belarus Respublikası*
 - *Gürcüstan Respublikası*
 - *Moldova Respublikası*
 - *Azərbaycan Respublikası*
- Faiz artımı məzənnəyə təzyiqi və dollarlaşmanı azalda bilərmə?

MŞA və MDB ölkələrində milli valyutaların ucuzlaşma meyilləri (2014:m1-2016:m6)

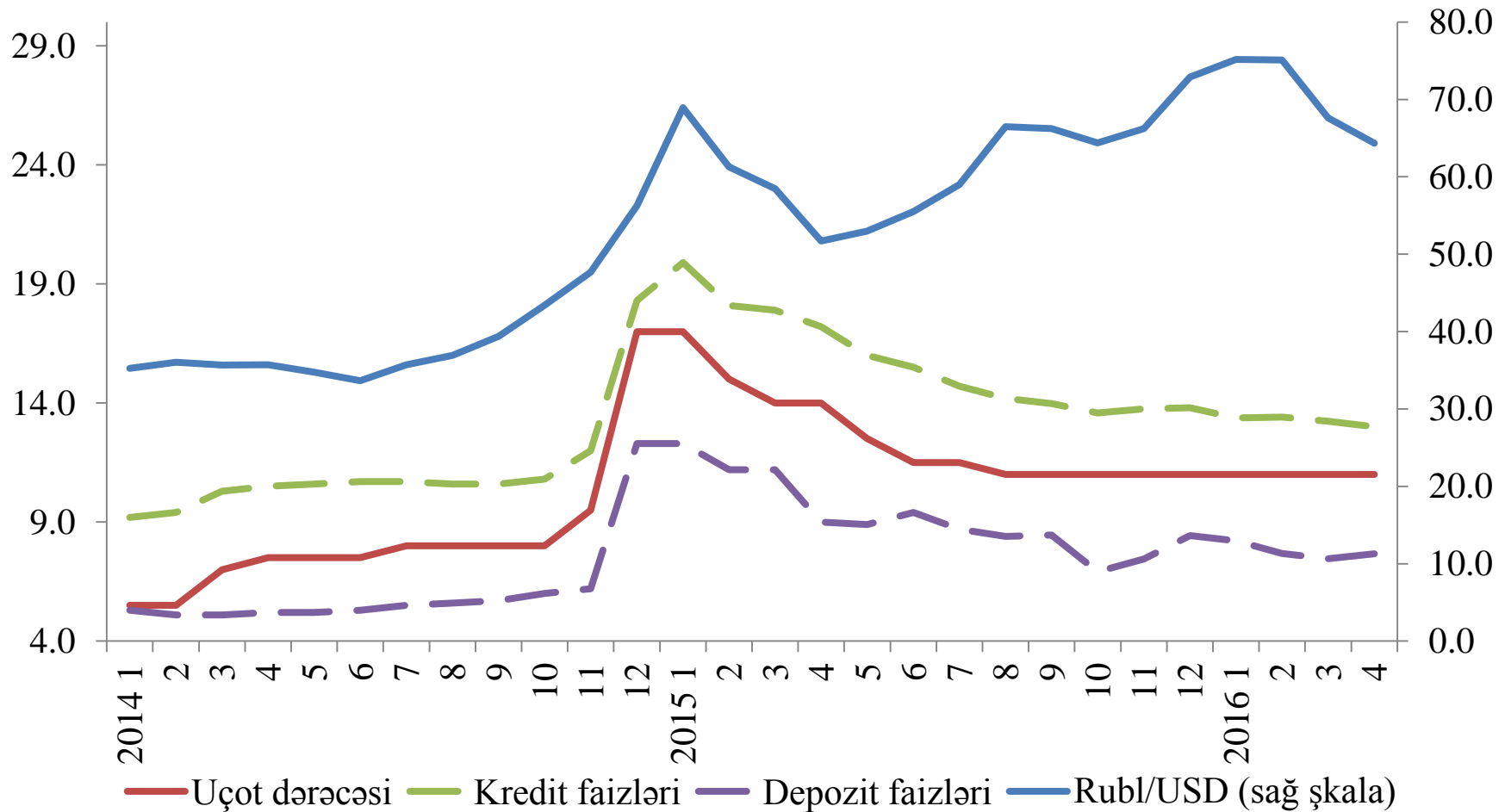
Sıra	Ölkənin adı	Milli valyutanın ucuzlaşması (%-lə)	Sıra	Ölkənin adı	Milli valyutanın ucuzlaşması (%-lə)
1	Albaniya	19.1	11	Polşa	27.2
2	Çexiya	20.1	12	Serbiya	29.2
3	Xorvatiya	20.9	13	Gürcüstan	31.4
4	Makedoniya	21.1	14	Qırğızıstan	33.9
5	Bolqarıstan	21.7	15	Moldova	49.4
6	Bosniya and Herz.	21.7	16	Rusiya	82.3
7	Monteneqro	21.7	17	Azərbaycan	96.3
8	Rumıniya	22.3	18	Belarus	108.0
9	Macarıstan	23.7	19	Qazaxıstan	117.8
10	Türkiyə	26.9	20	Ukrayna	211.0

MŞA və MDB ölkələrində milli valyutaların ucuzlaşma meyilləri (davamı)

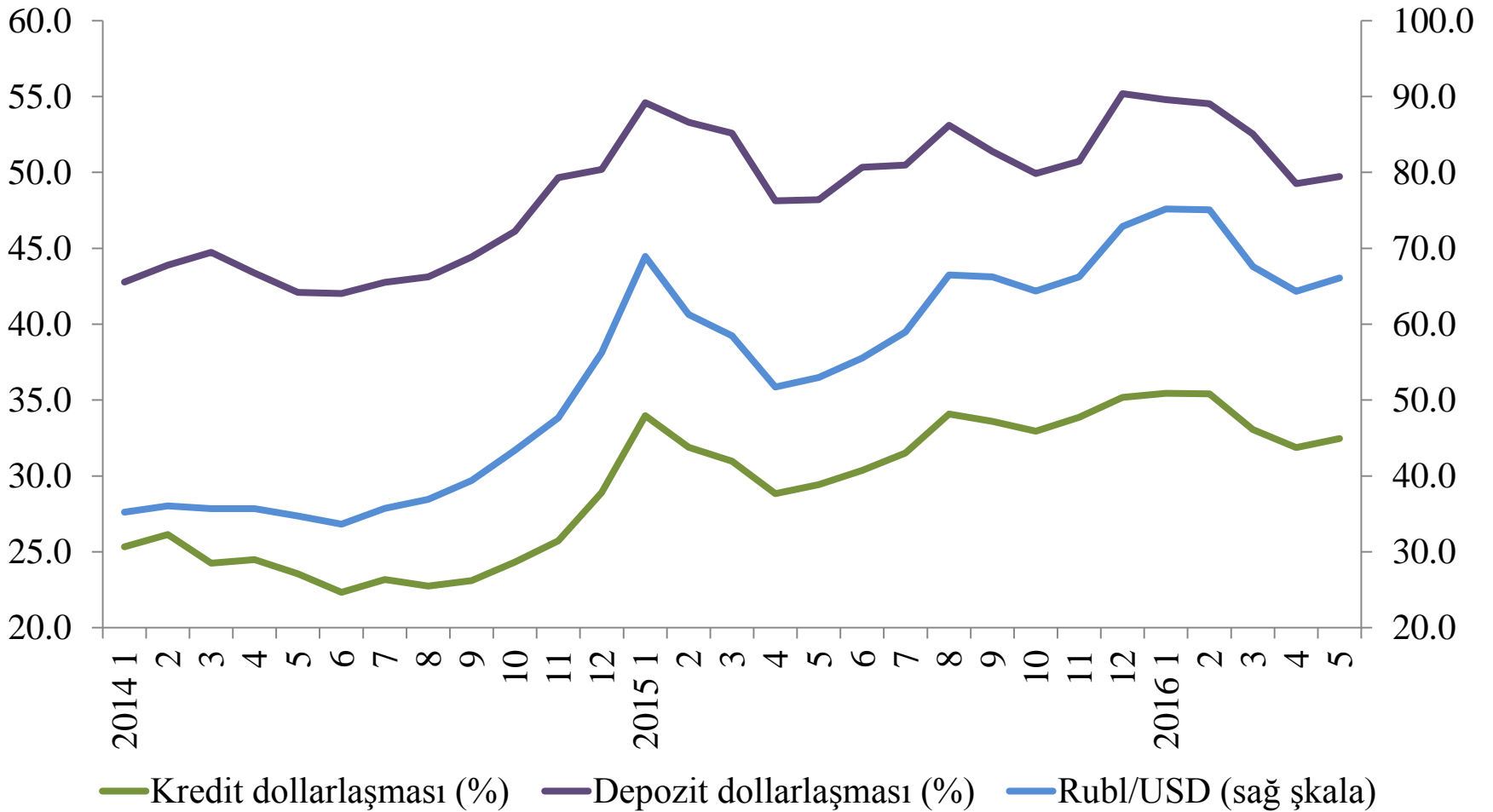
Rusiya Federasiyası:

Məzənnə şoku, Mərkəzi Bankın və maliyyə bazarlarının faiz reaksiyası

Rusiya Federasiyası (davamı):

Məzənnə şoku və maliyyə dollarlaşmasının dinamikası

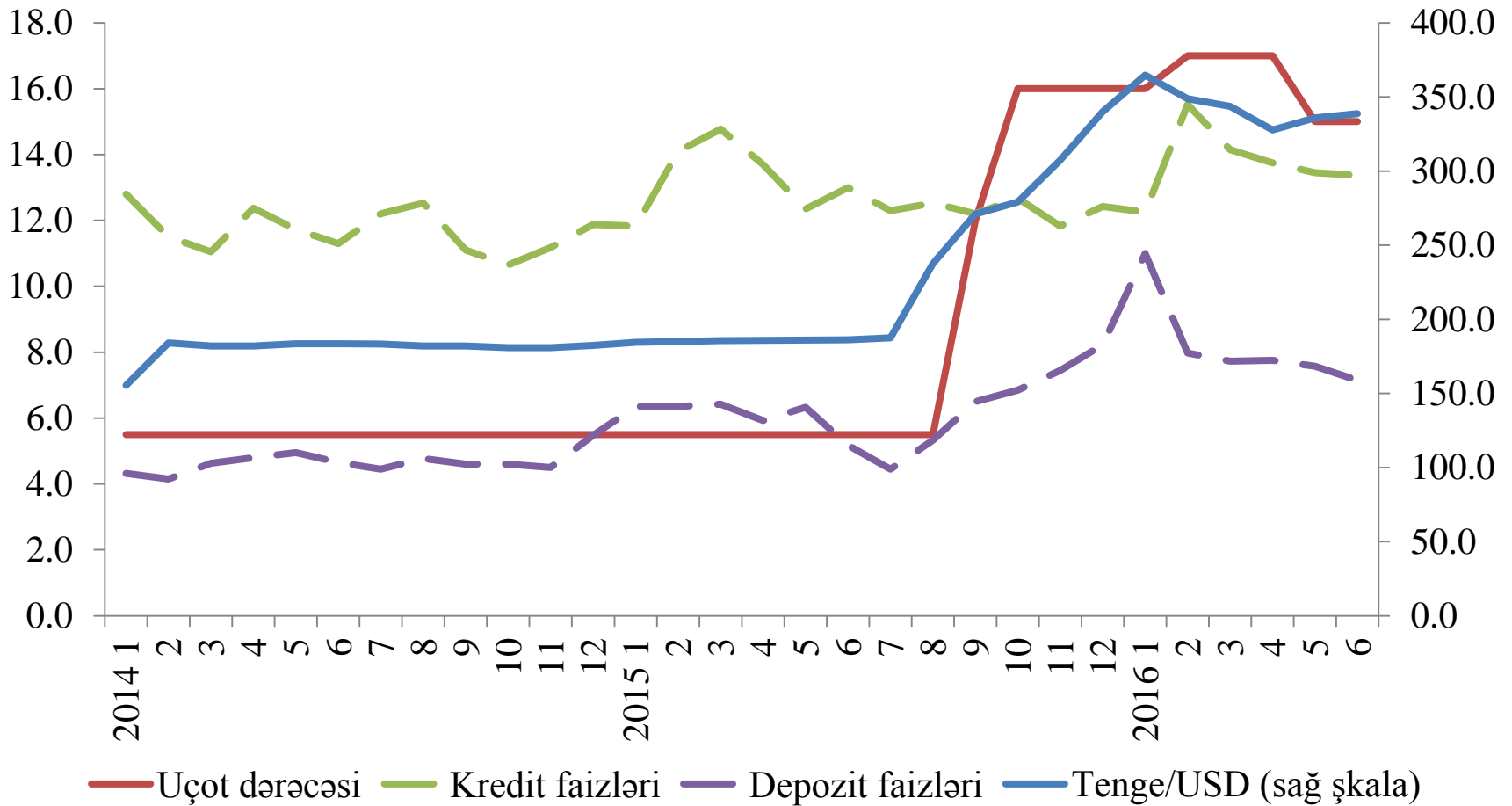
Rusiya Federasiyası (davamı):

Rubl/USD məzənnəsi, uçot dərəcəsi, faizlər və maliyyə dollarlaşması əlaqələrinin sıxlığı: **korrelyasiya matrisi**

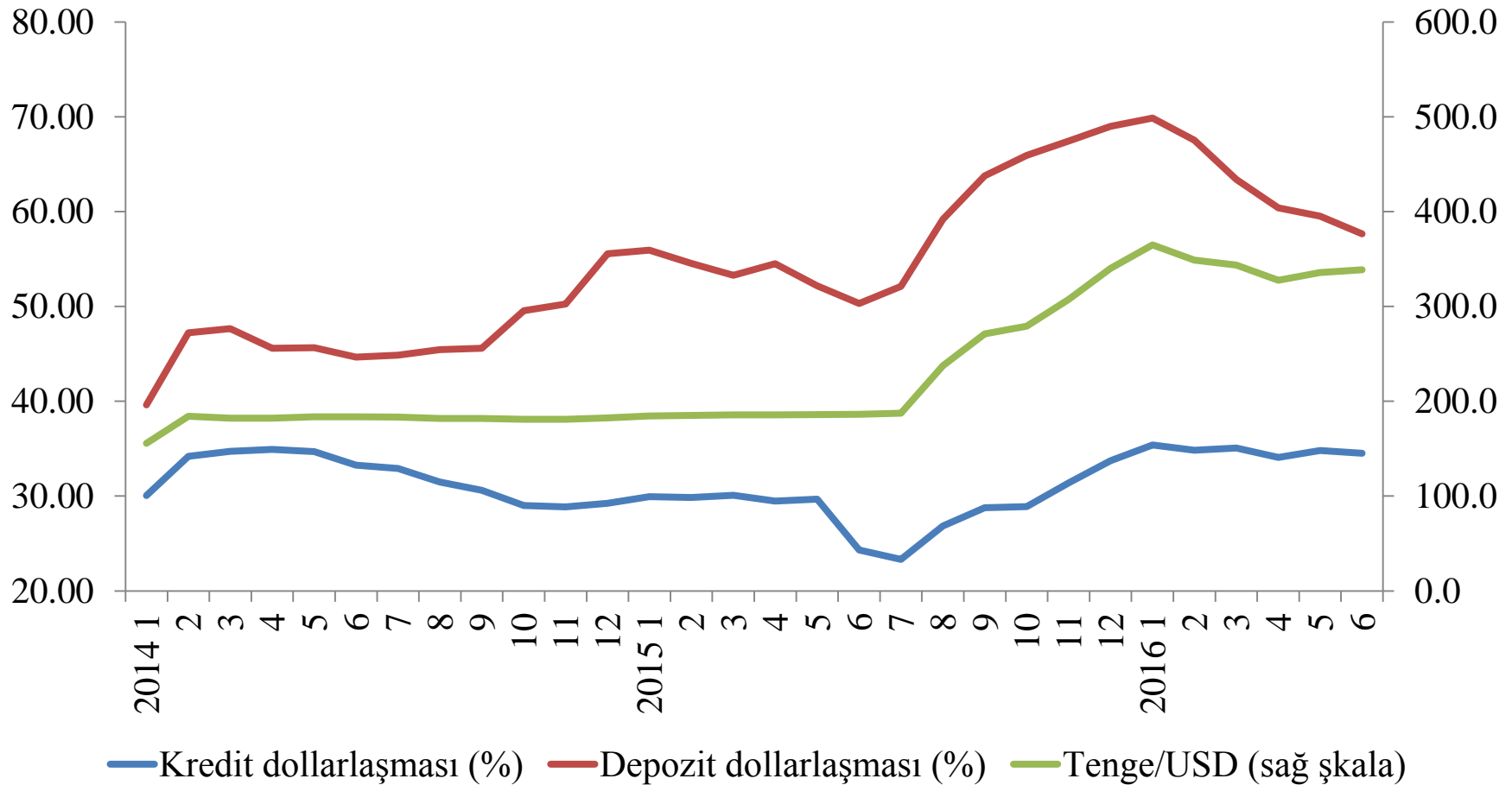
	Rubl/USD	Uçot dərəcəsi	Depozit faizləri	Kredit faizləri	Depozit dollarlaşması (%)	Kredit dollarlaşması (%)
Rubl/USD	1.000					
Uçot dərəcəsi	0.677	1.000				
Depozit faizləri	0.661	0.962	1.000			
Kredit faizləri	0.638	0.981	0.973	1.000		
Depozit dol. (%)	0.958	0.736	0.749	0.718	1.000	
Kredit dol. (%)	0.976	0.633	0.645	0.623	0.932	1.000

Qazaxıstan Respublikası:

Məzənnə şoku, Mərkəzi Bankın və maliyyə bazarlarının faiz reaksiyası

Qazaxıstan Respublikası (davamı): Məzənnə şoku və maliyyə dollarlaşmasının dinamikası

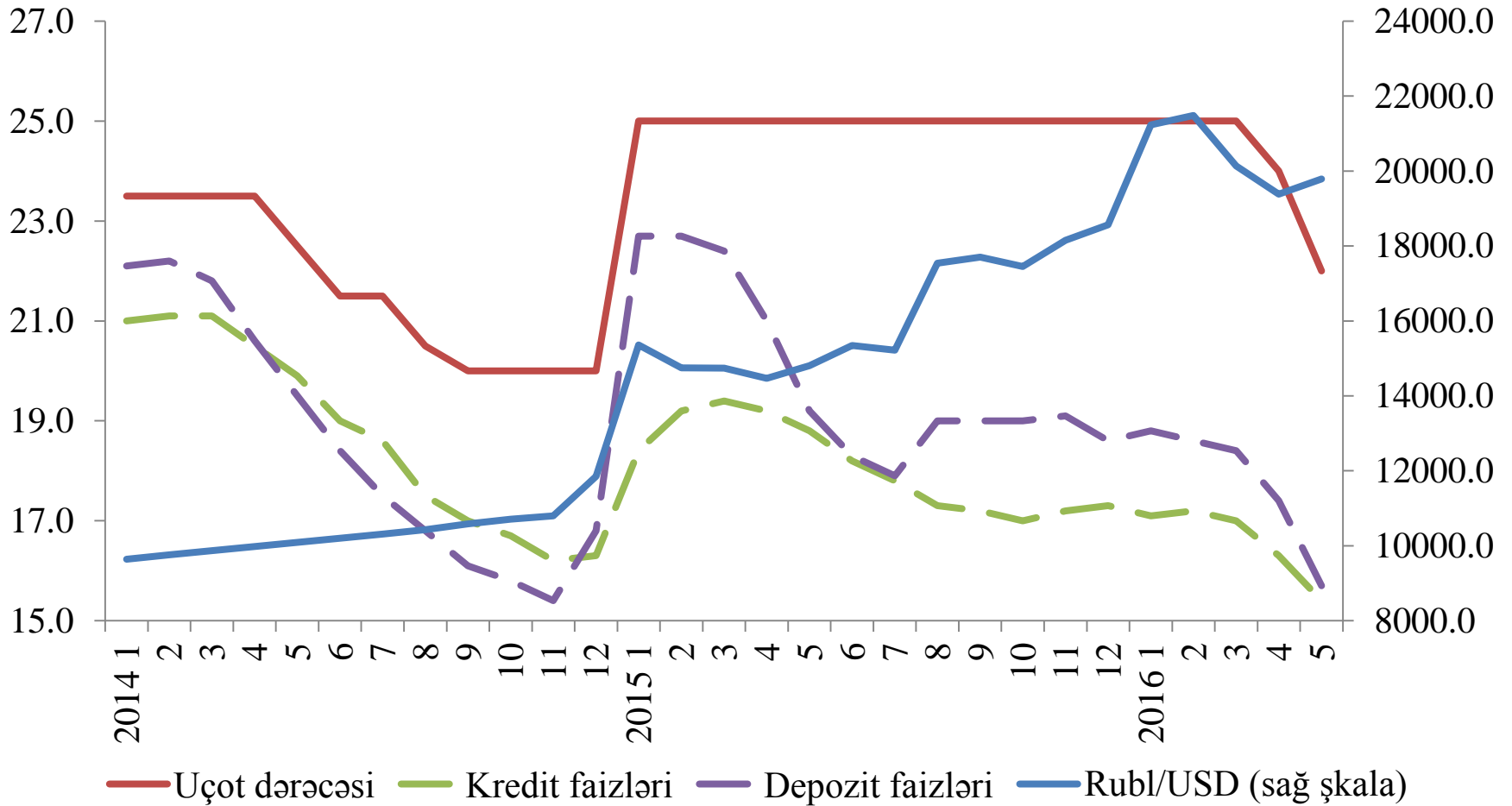
Qazaxıstan Respublikası (davamı):

Tenge/USD məzənnəsi, uçot dərəcəsi, faizlər və maliyyə dollarlaşması əlaqələrinin sıxlığı: **korrelyasiya matrisi**

	Tenge/USD	Uçot dərəcəsi	Depozit faizləri	Kredit faizləri	Depozit dollarlaşması (%)	Kredit dollarlaşması (%)
Tenge/USD	1.000					
Uçot dərəcəsi	0.967	1.000				
Depozit faizləri	0.871	0.833	1.000			
Kredit faizləri	0.437	0.426	0.480	1.000		
Depozit dollarlaşması (%)	0.856	0.835	0.871	0.395	1.000	
Kredit dollarlaşması (%)	0.459	0.446	0.383	0.125	0.130	1.000

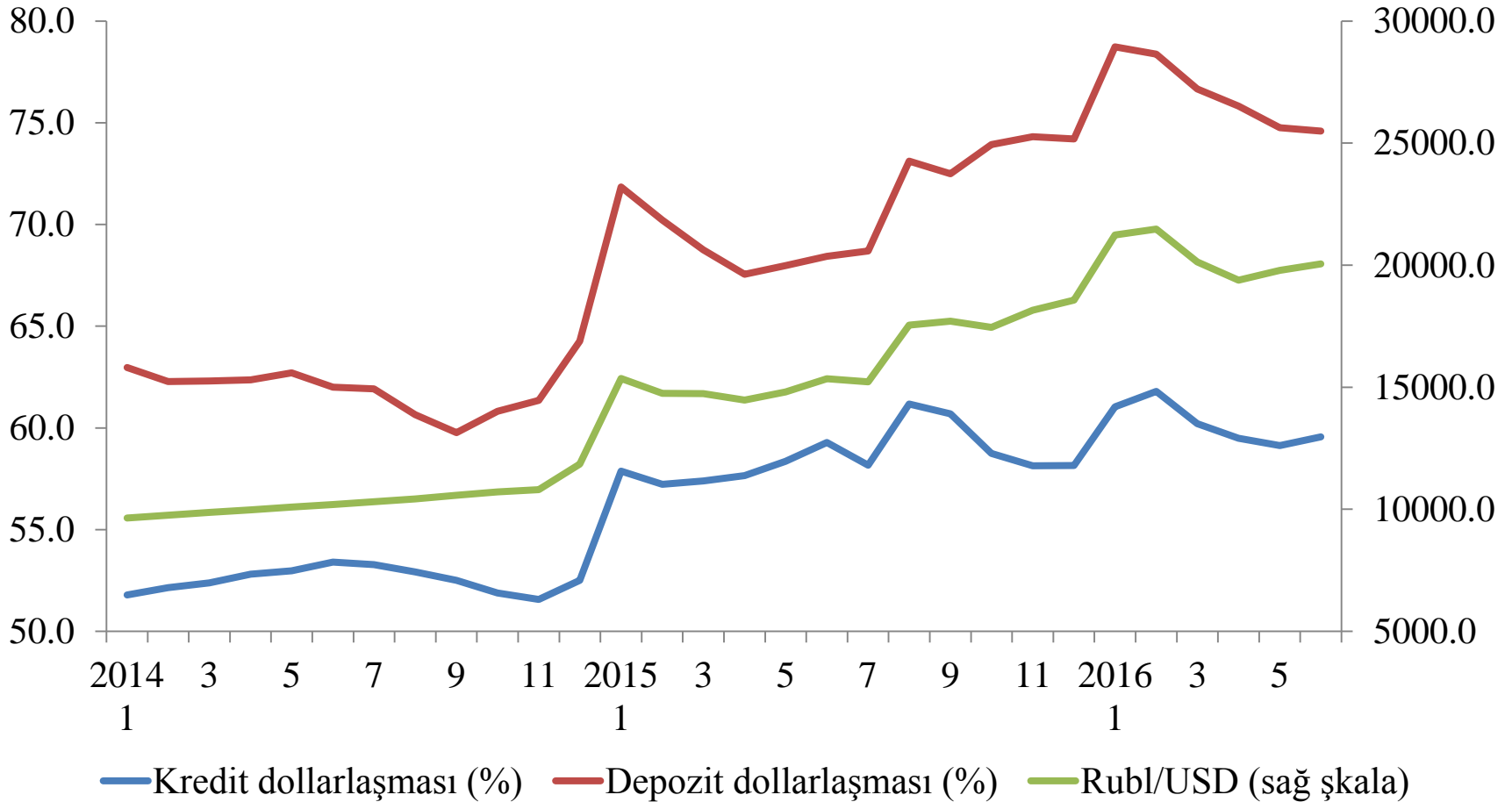
Belarus Respublikası:

Məzənnə şoku, Mərkəzi Bankın və maliyyə bazarlarının faiz reaksiyası

Belarus Respublikası (davamı):

Məzənnə şoku və maliyyə dollarlaşmasının dinamikası

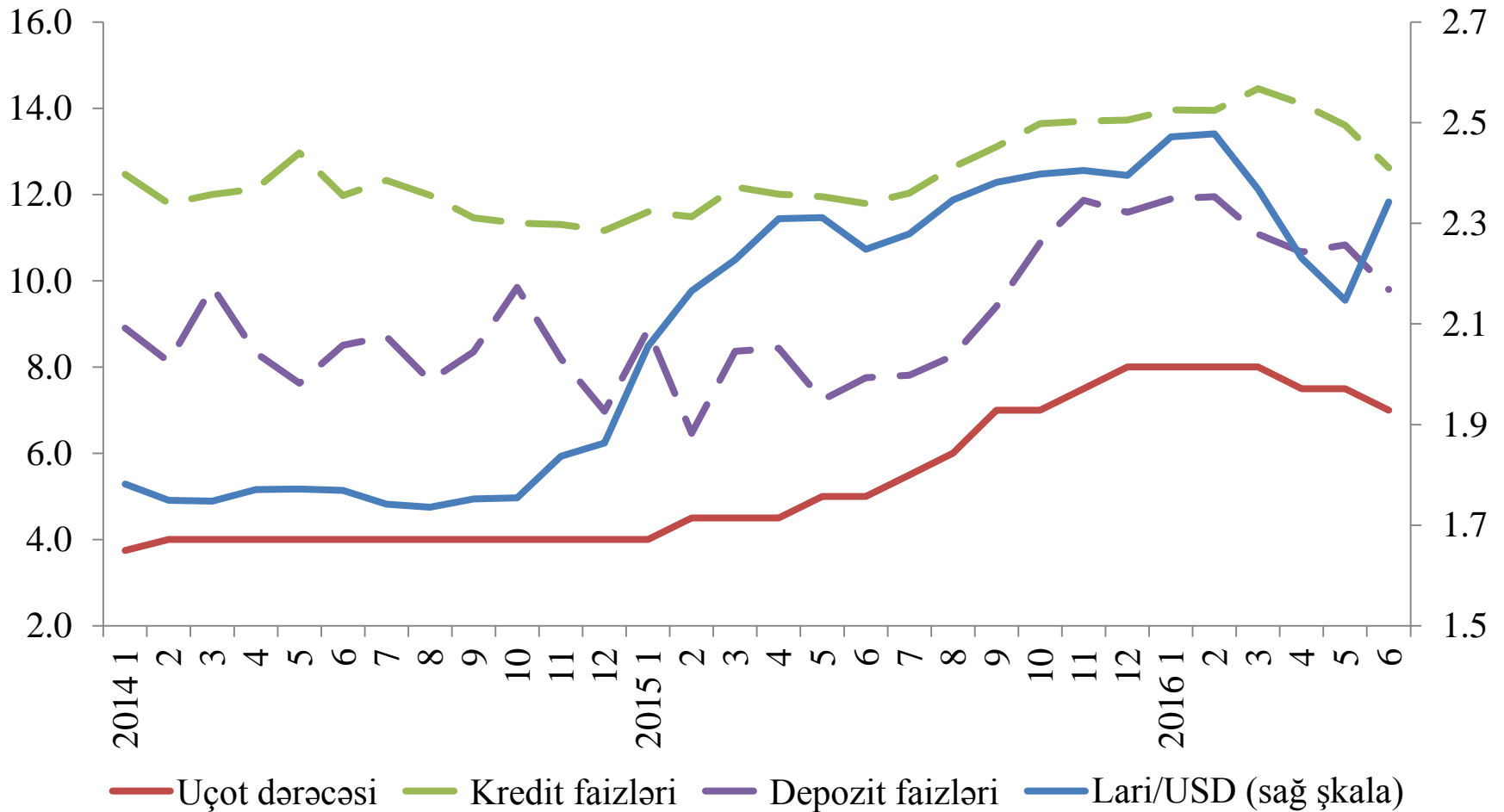
Belarus Respublikası (davamı):

Rubl/USD məzənnəsi, uçot dərəcəsi, faizlər və maliyyə dollarlaşması əlaqələrinin sıxlığı: **korrelyasiya matrisi**

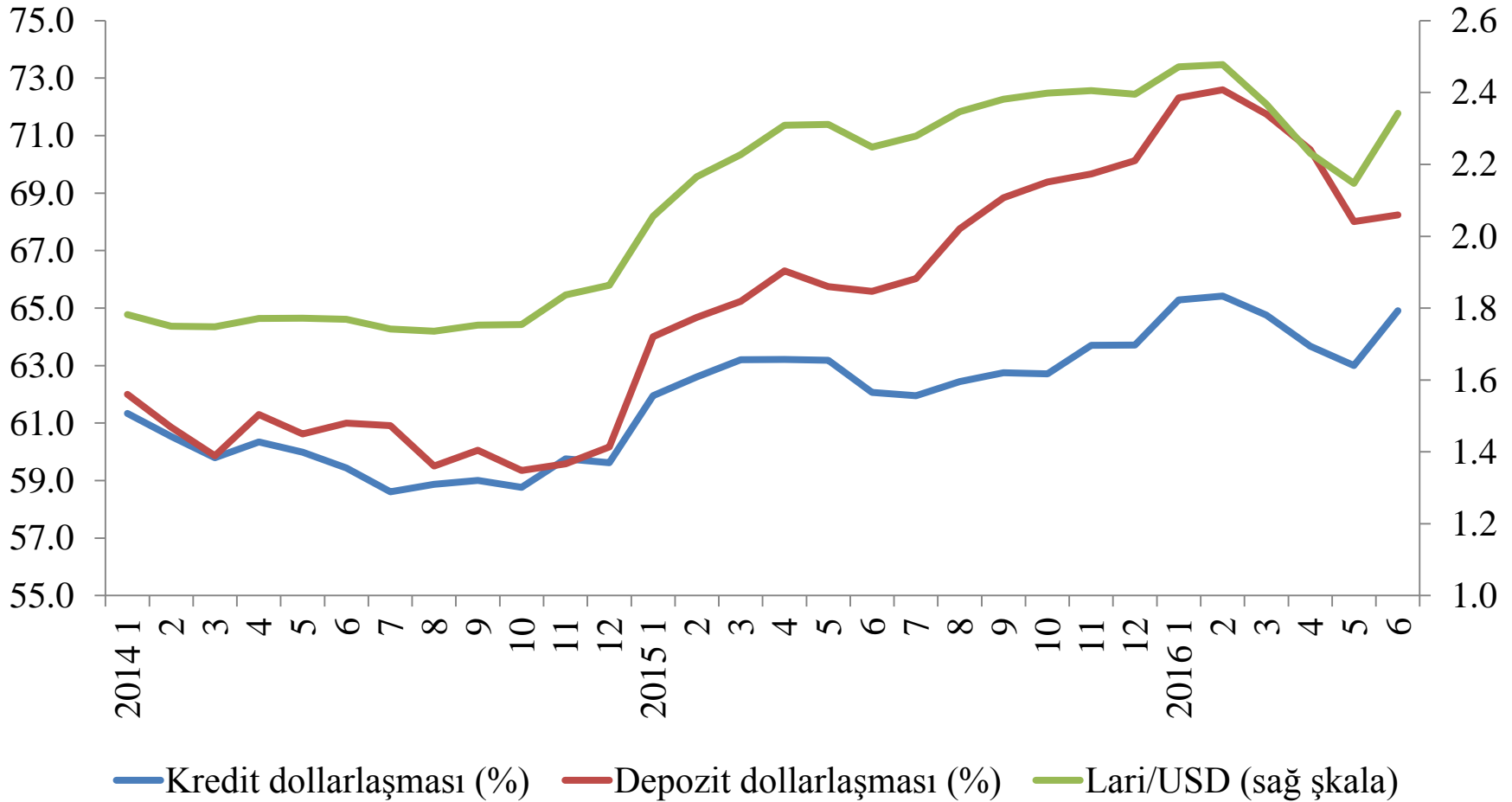
	Rubl/USD	Uçot dərəcəsi	Depozit faizləri	Kredit faizləri	Depozit dollarlaşması (%)	Kredit dollarlaşması (%)
Rubl/USD	1.000					
Uçot dərəcəsi	0.634	1.000				
Depozit faizləri	-0.093	0.602	1.000			
Kredit faizləri	-0.565	0.204	0.787	1.000		
Depozit dollarlaşması (%)	0.982	0.713	0.057	-0.450	1.000	
Kredit dollarlaşması (%)	0.940	0.765	0.048	-0.410	0.929	1.000

Gürcüstan Respublikası:

Məzənnə şoku, Mərkəzi Bankın və maliyyə bazarlarının faiz reaksiyası

Gürcüstan Respublikası (davamı): Məzənnə şoku və maliyyə dollarlaşmasının dinamikası

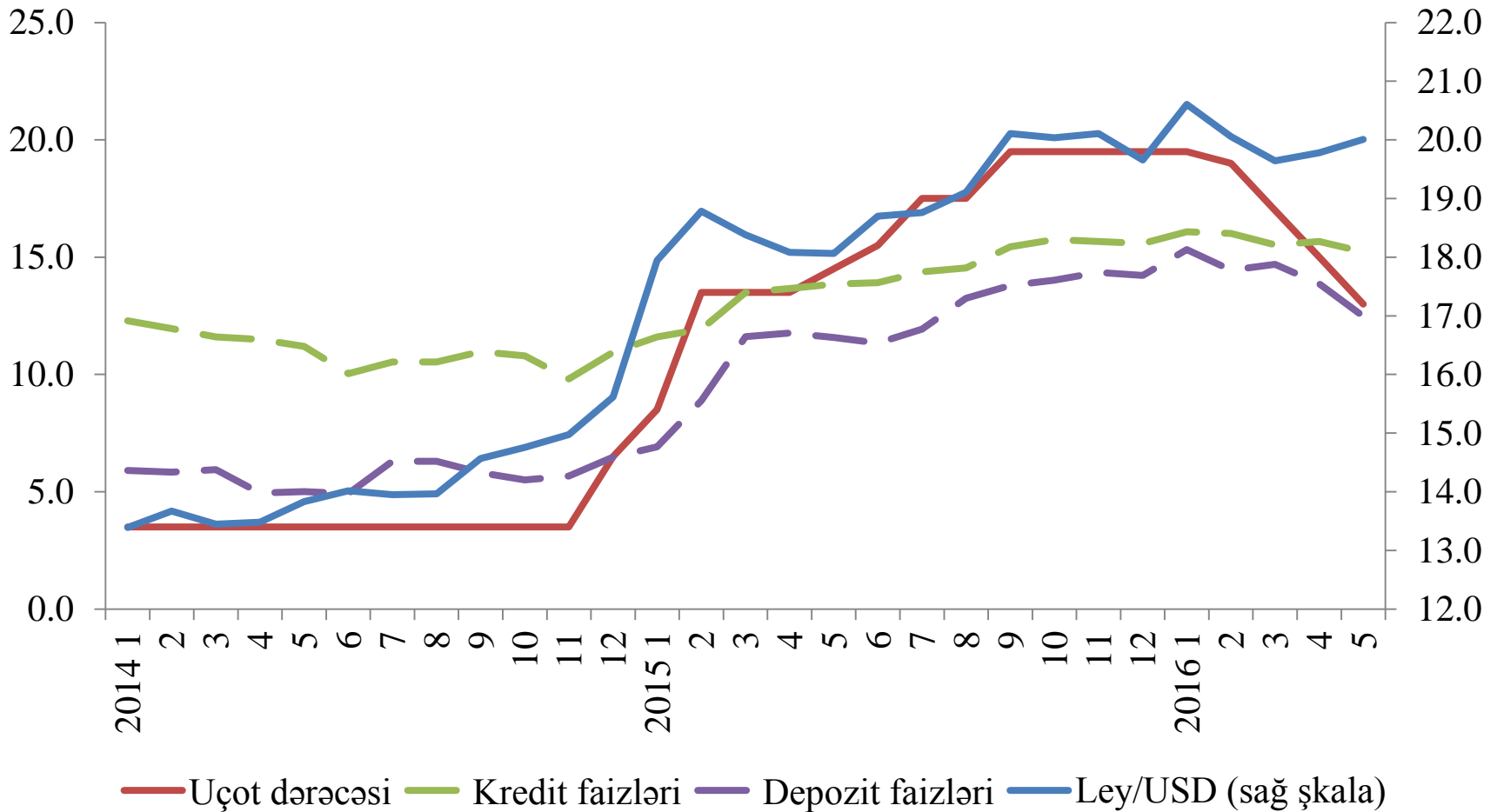
Gürcüstan Respublikası (davamı):

Lari/USD məzənnəsi, uçot dərəcəsi, faizlər və maliyyə dollarlaşması əlaqələrinin sıxlığı: **korrelyasiya matrisi**

	Lari/USD	Uçot dərəcəsi	Depozit faizləri	Kredit faizləri	Depozit dollarlaşması (%)	Kredit dollarlaşması (%)
Lari/USD	1.000					
Uçot dərəcəsi	0.818	1.000				
Depozit faizləri	0.494	0.798	1.000			
Kredit faizləri	0.617	0.882	0.808	1.000		
Depozit dollarlaşması (%)	0.935	0.937	0.683	0.825	1.000	
Kredit dollarlaşması (%)	0.914	0.830	0.566	0.702	0.941	1.000

Moldova Respublikası:

Məzənnə şoku, Mərkəzi Bankın və maliyyə bazarlarının faiz reaksiyası

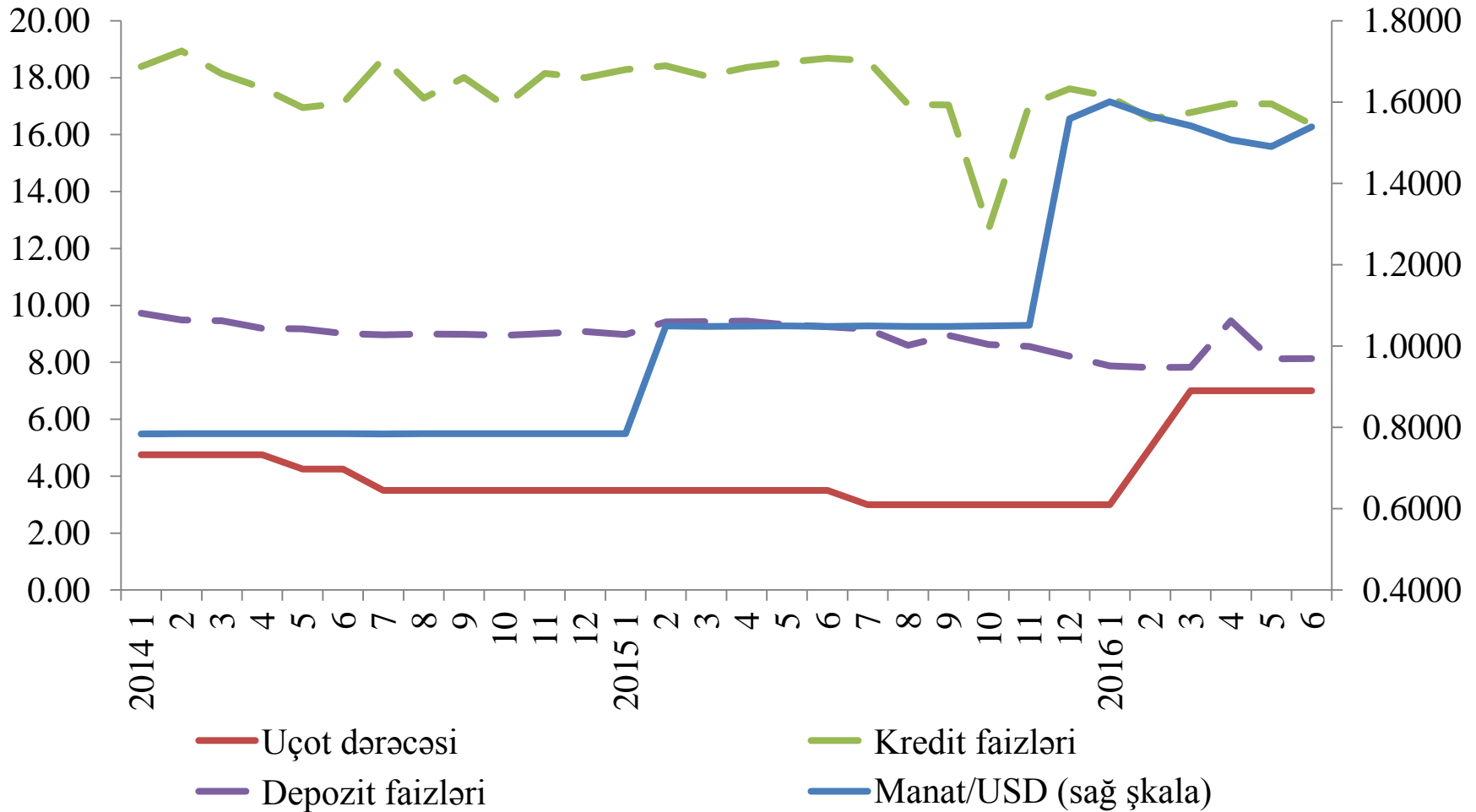
Moldova Respublikası (davamı):

Ley/USD məzənnəsi, uçot dərəcəsi, depozit və kredit faizləri əlaqələrinin sıxlığı: **korrelyasiya matrisi**

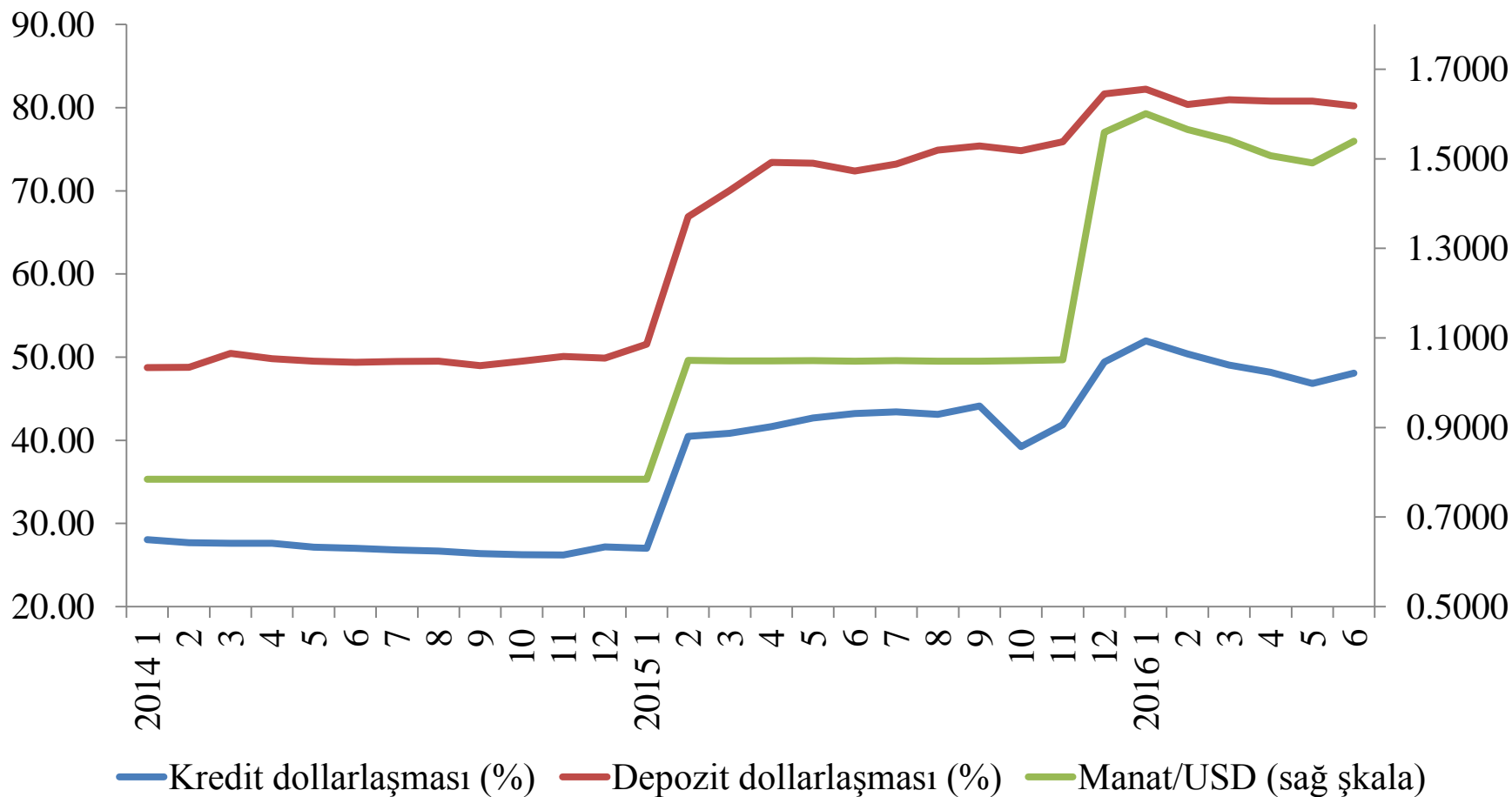
	Ley/USD məzənnəsi	Uçot dərəcəsi	Kredit faizləri	Depozit faizləri
Ley/USD məzənnəsi	1.00			
Uçot dərəcəsi	0.96	1.00		
Kredit faizləri	0.89	0.93	1.00	
Depozit faizləri	0.95	0.97	0.96	1.00

Azərbaycan Respublikası:

Məzənnə şoku, Mərkəzi Bankın və maliyyə bazarlarının faiz reaksiyası

Azərbaycan Respublikası (davamı): Məzənnə şoku və maliyyə dollarlaşmasının dinamikası

Azərbaycan Respublikası (davamı):

AZN/USD məzənnəsi, uçot dərəcəsi, faizlər və maliyyə dollarlaşması əlaqələrinin sıxlığı: **korrelyasiya matrisi**

	AZN/USD	Uçot dərəcəsi	Depozit faizləri	Kredit faizləri	Depozit dollarlaşması (%)	Kredit dollarlaşması (%)
AZN/USD	1.000					
Uçot dərəcəsi	0.449	1.000				
Depozit faizləri	-0.710	-0.233	1.000			
Kredit faizləri	-0.311	-0.130	0.488	1.000		
Depozit dollarlaşması (%)	0.894	0.200	-0.562	-0.339	1.000	
Kredit dollarlaşması (%)	0.923	0.231	-0.565	-0.257	0.987	1.000

Azərbaycanda faiz artımı: məzənnəyə təzyiqi və dollarlaşmanı azalda bilərmi?

(Müzakirə)

- Manatın ucuzlaşma gözləntisi yüksəkdir: belə halda faizləri hansı səviyyəyə qədər qaldırmaq olar?
- Çox yüksək faizlərlə iqtisadiyyat necə işləyəcək?
- Dollarlaşma hüzterezisi reallığı – dollarlaşma, vəziyyət stabilləşdikdən sonra da bir müddət «asılı» qalacaq.

Azərbaycanda faiz artımı: məzənnəyə təzyiqi və dollarlaşmanı azalda bilərmi?

(Müzakirə-davamı)

3 vacib elementin kombinasiyası:

- *Açıqlanan* məzənnə koridorunun tətbiqi;
- Faiz dərəcələrinin subsidiyalaşdırılması;
- Pul və məzənnə siyasətində «credibility» həlledicidir.

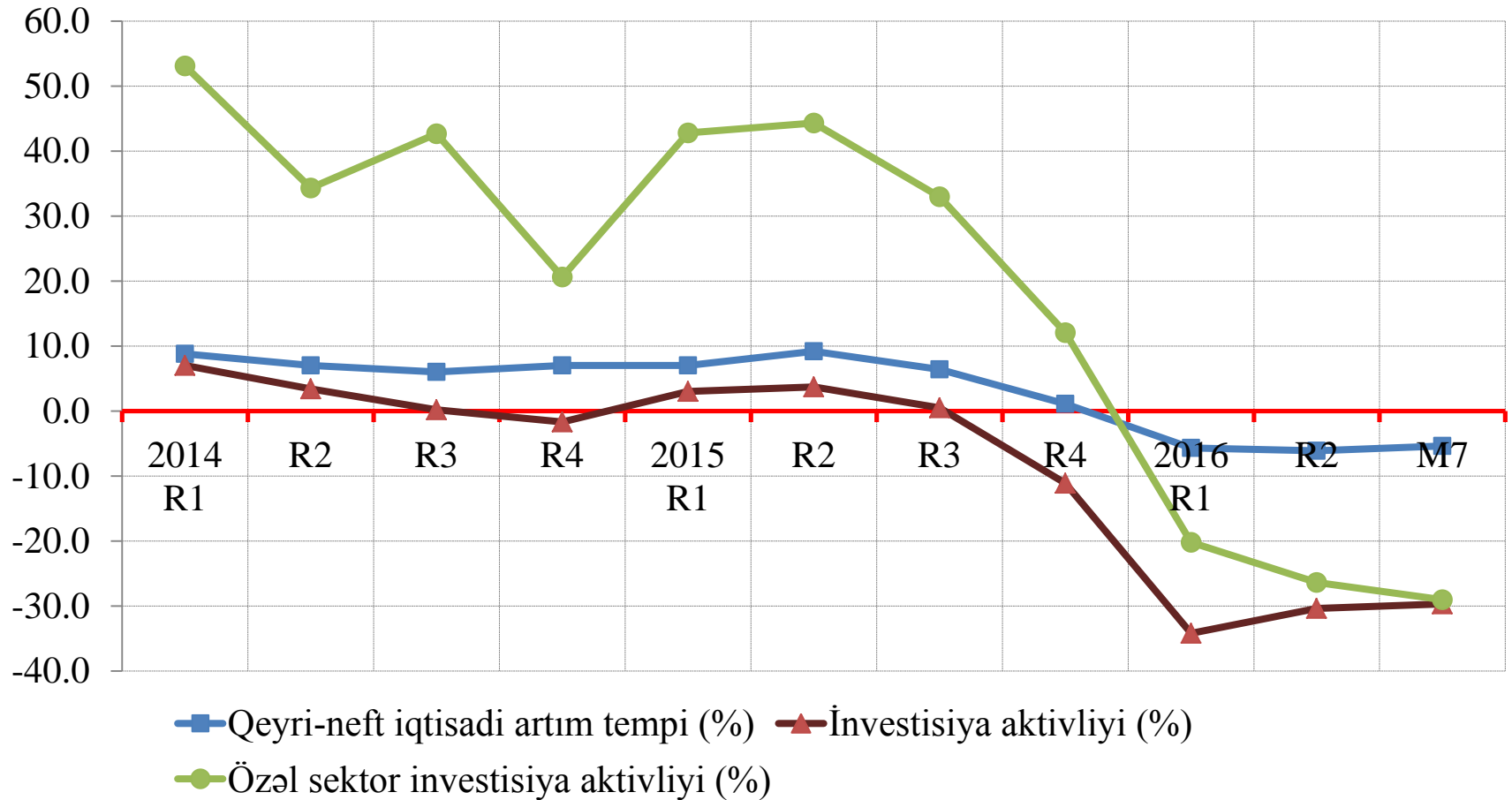
Məzənnə koridorunun tətbiqində beynəlxalq təcrübəsi

Ölkənin adı	Rejimin adı	Rejimin xüsusiyyəti	Rejimin tətbiq olunduğu dövr
Sinqapur	Aralıq rejim - BBC (Basket, Band, Crawl)	Sinqapur dollarının valyuta sərbətinə qarşı məzənnəsi, ölçüləri və meyilliliyi iqtisadi fundamentallar əsasında müəyyən olunan dəhliz daxilində dalğalanır	1981- bugünədək
Polşa	Aralıq rejim - Sürünən dəhliz (Crawling band)	Səbətə bağlı məzənnə əvvəlcə $\pm 7\%$ -lik dəhliz daxilində hərəkət etmiş, daha sonra dəhliz tədricən $\pm 10\%$, $\pm 12.5\%$ və $\pm 15\%$ -ə qədər genişləndirilmişdir.	May 1995-Aprel 2000-ci illər ərzində tətbiq edilmiş və ardınca üzən rejimə keçid edilmişdir.
İsrail	Aralıq rejim - Sürünən dəhliz (Crawling band)	Səbətə bağlı məzənnə əvvəlcə $\pm 3\%$ -lik dəhliz daxilində hərəkət etmiş, daha sonra dəhliz tədricən $\pm 5\%$, $\pm 7\%$ və $\pm 14\%$ -ə qədər genişləndirilmişdir.	Yanvar 1989-İyun 2005 illər ərzində tətbiq edilmiş və ardınca üzən rejimə keçid edilmişdir.
Çili	Aralıq rejim - Sürünən dəhliz (Crawling band)	$\pm 0.5\%$ -lik dəhlizlə rejimin tətbiqinə başlanmış, daha sonra dəhliz tədricən $\pm 2\%$, $\pm 3\%$, $\pm 5\%$, $\pm 10\%$, $\pm 12.5\%$ -ə qədər genişləndirilmişdir.	Avqust 1984-Sentyabr 1999 illər ərzində tətbiq edilmiş və ardınca üzən rejimə keçid edilmişdir.

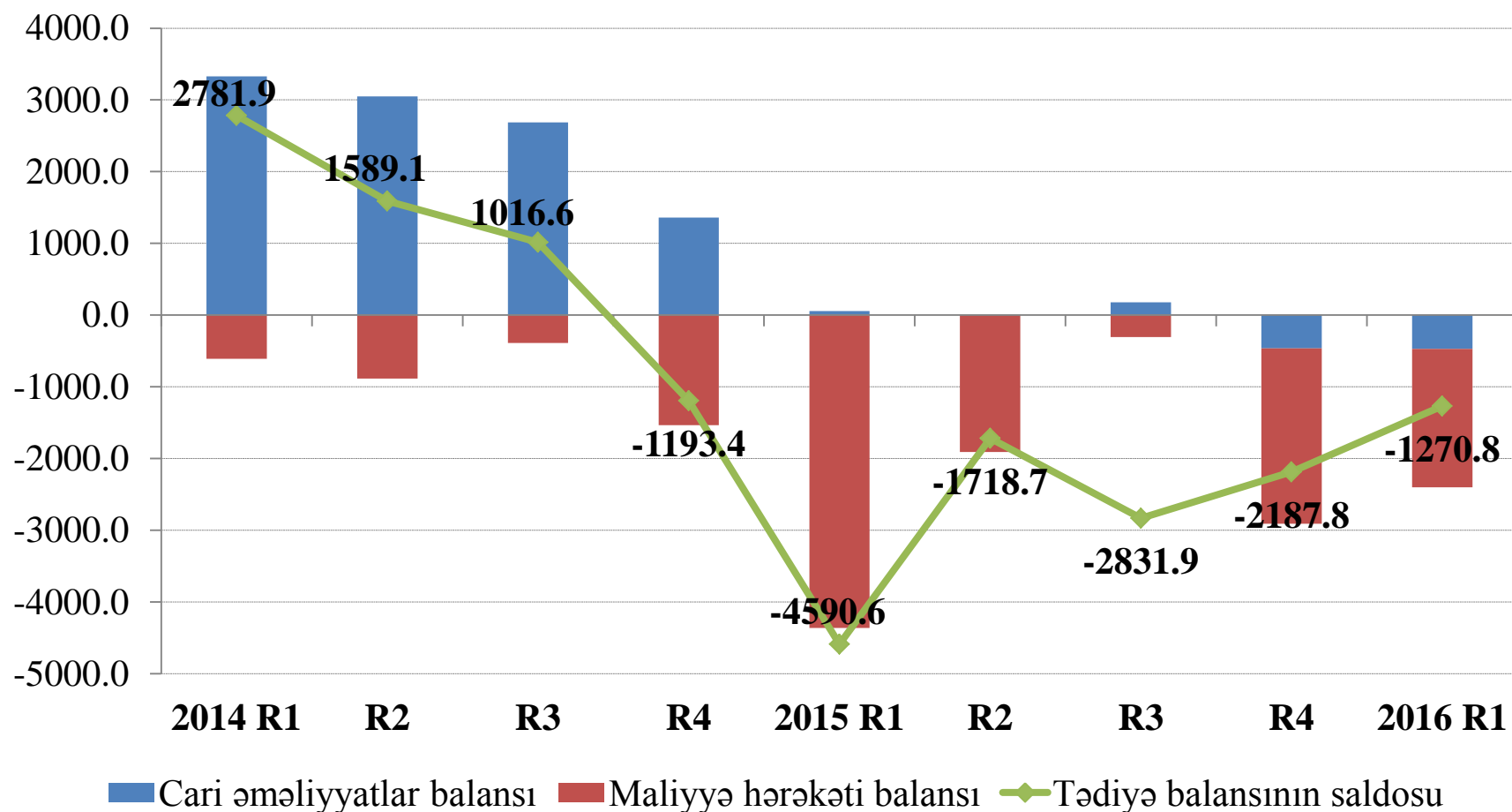
Əlavələr ...

- Makro-maliyyə sabilliyinin cari vəziyyəti və gözləntilər
- Stabilləşdirmə proqramları və anti-böhran tədbirləri haqqında
- Azərbaycan iqtisadiyyatı və bank sektoru üçün çıxış strategiyasının əsas istiqamətləri (müzakirələr...)

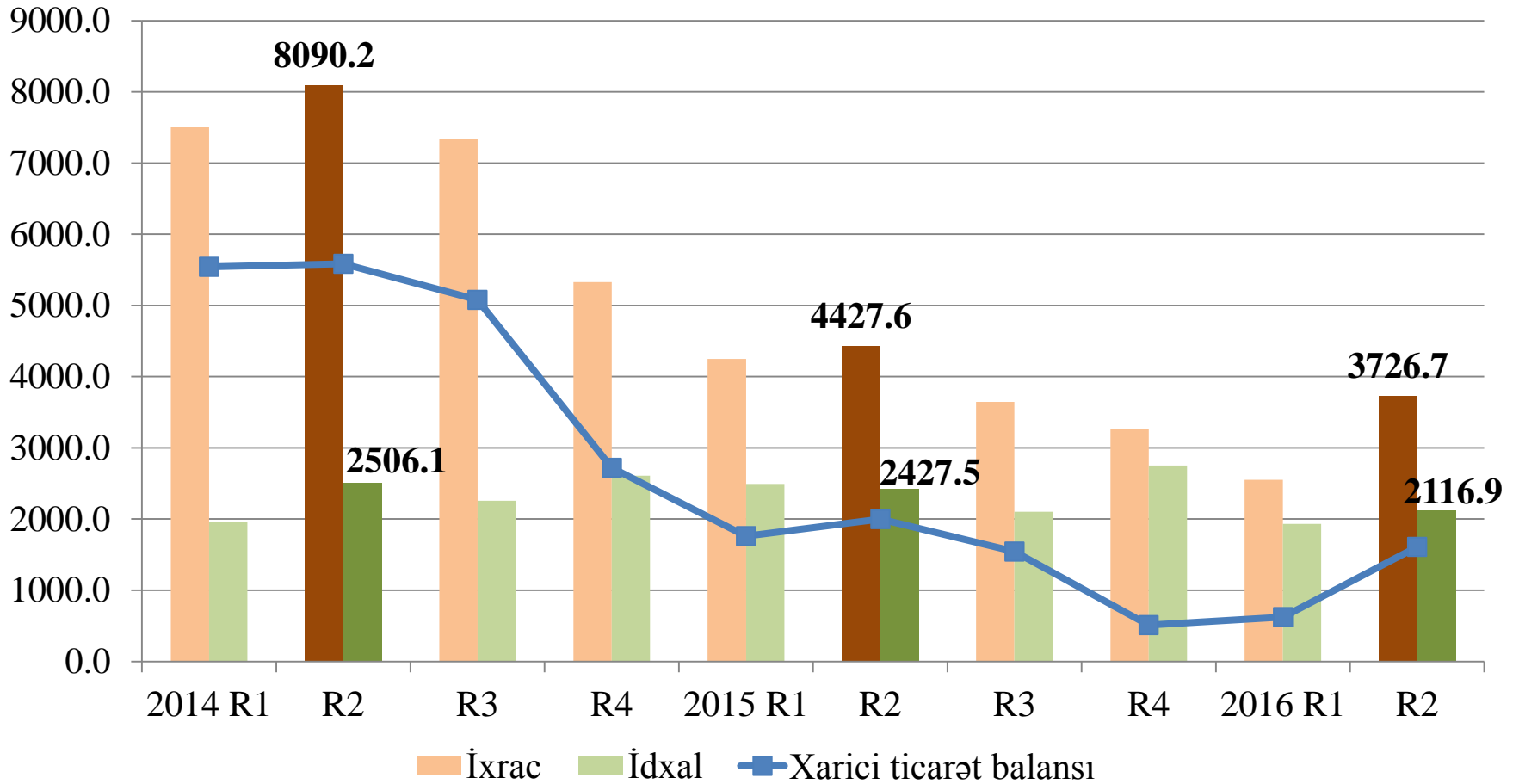
Makro-maliyyə stabilliyinin cari vəziyyəti: Real sektor prosesləri (İqtisadi artım və investisiya aktivliyi)

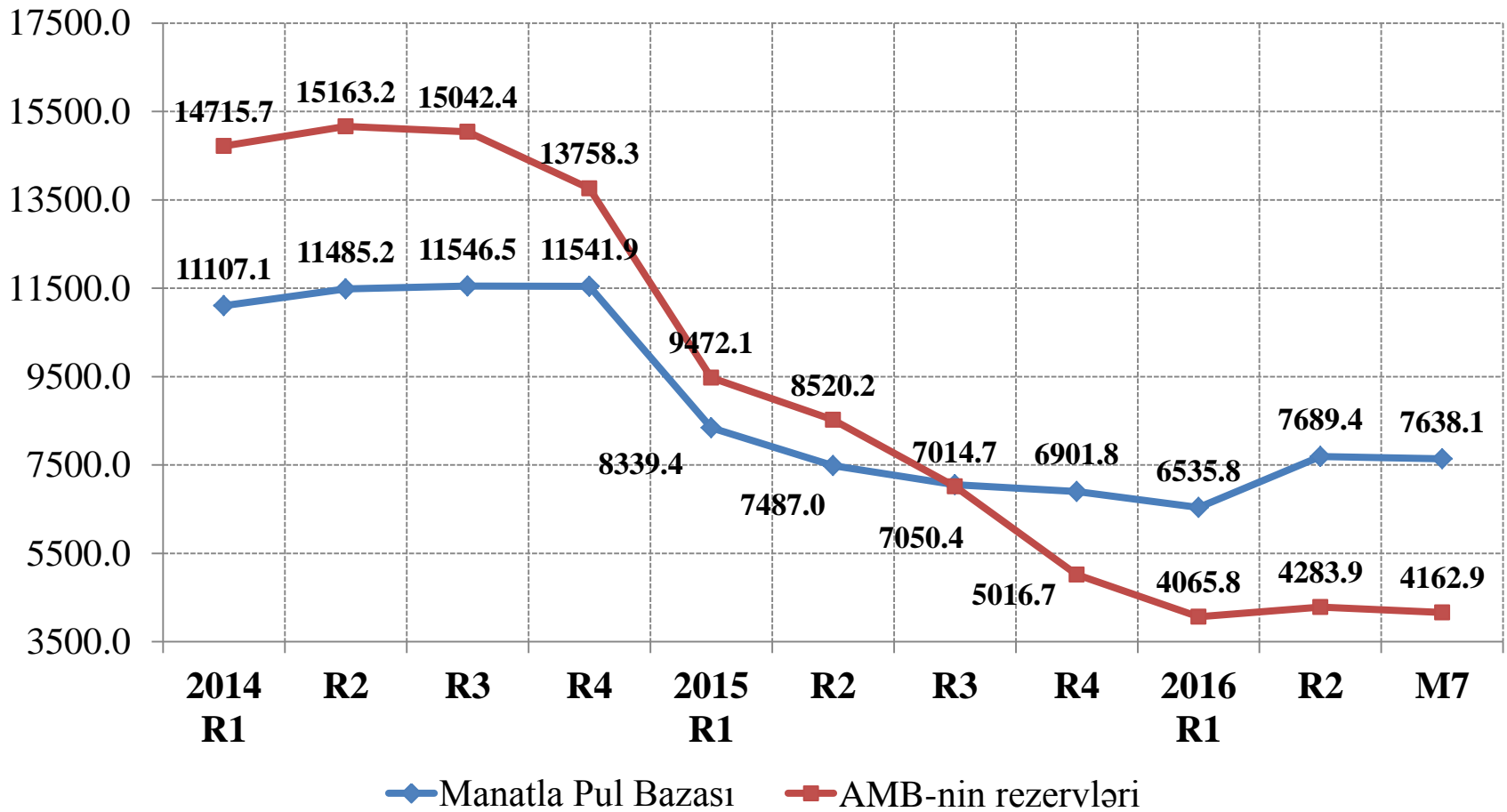
Makro-maliyyə stabilliyinin cari vəziyyəti: Xarici sektor prosesləri (Tədiyə Balansının dinamikası)

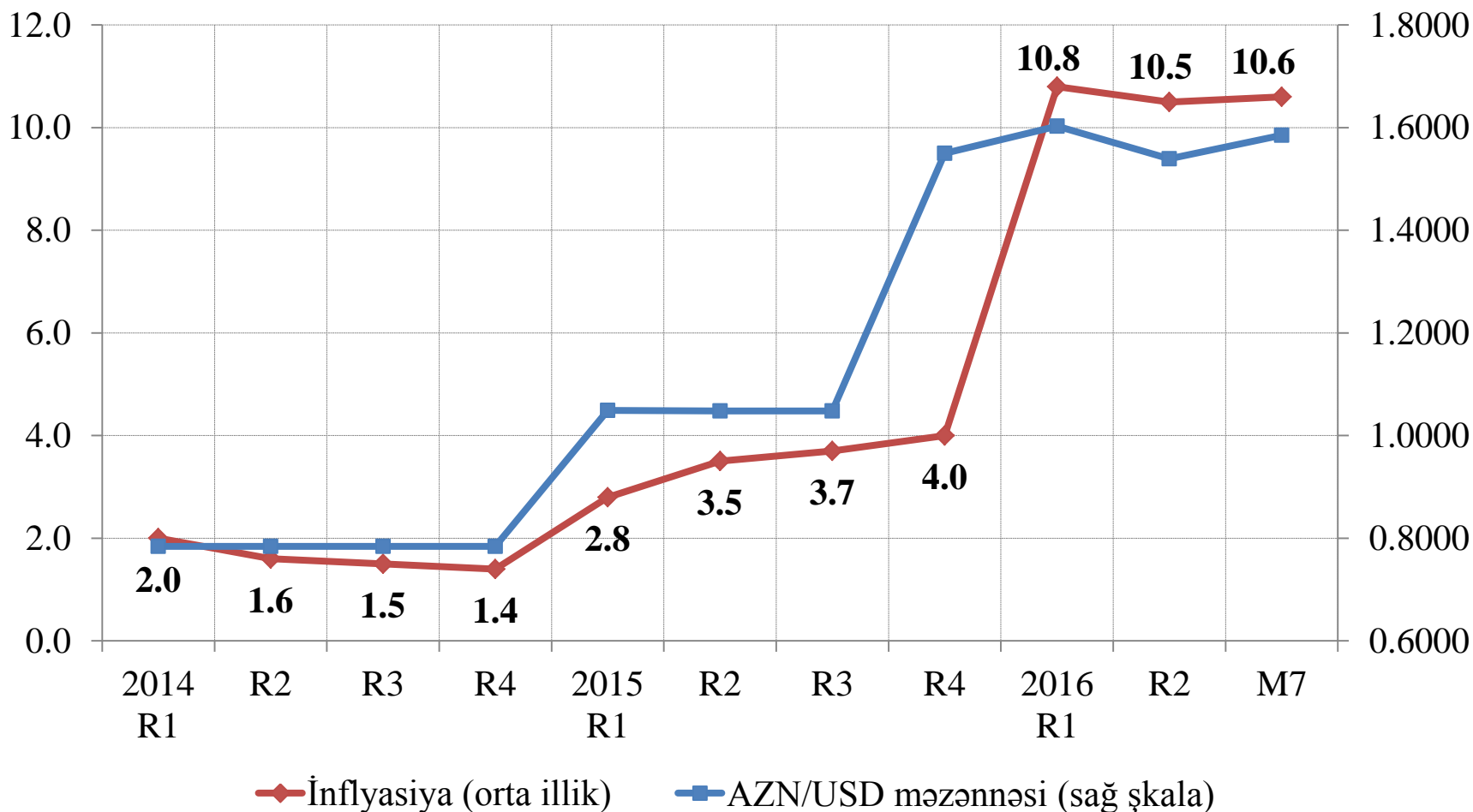
Makro-maliyyə stabilliyinin cari vəziyyəti: Xarici sektor prosesləri (Xarici Ticarət Balansının dinamikası)

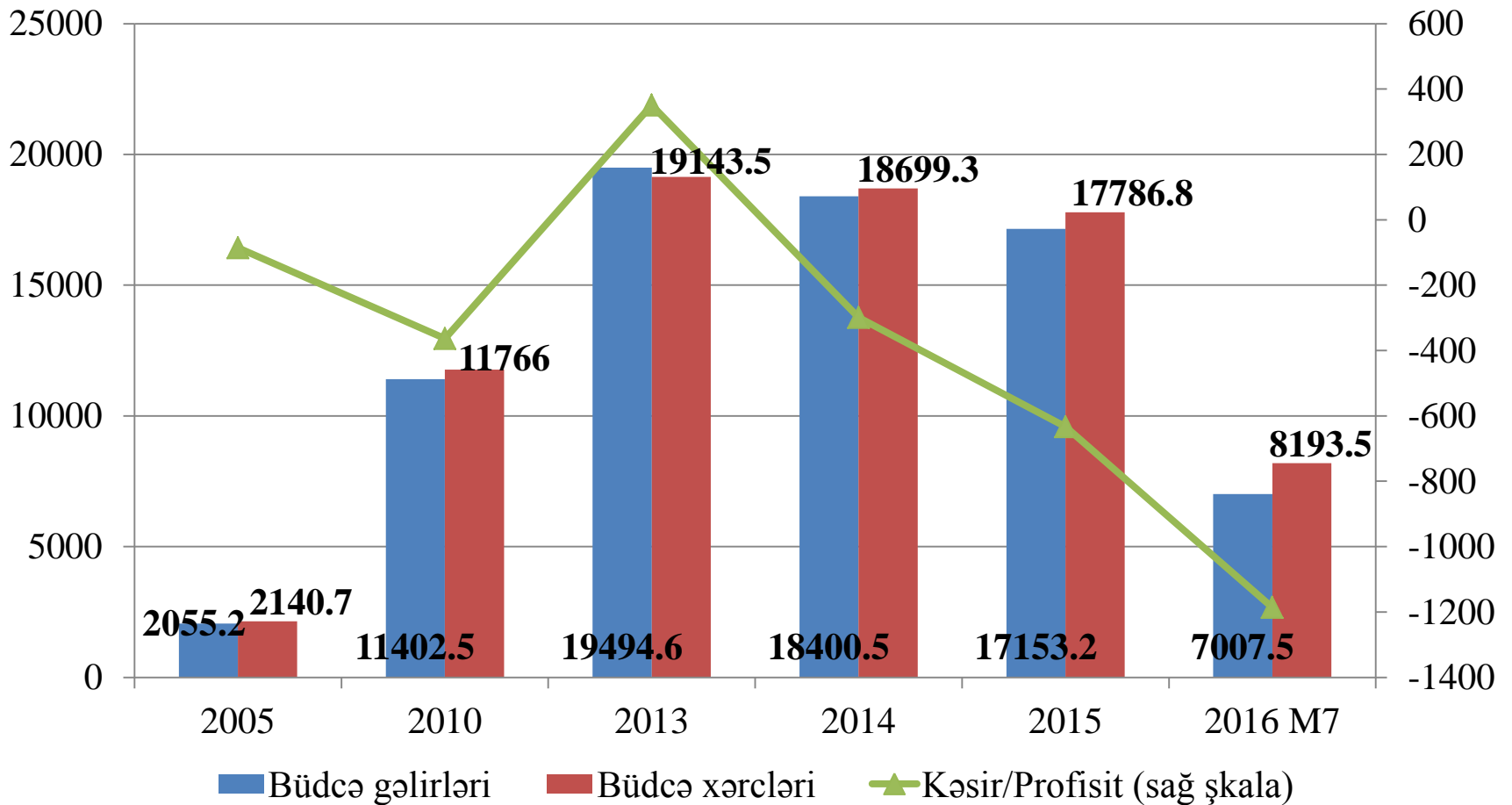
Makro-maliyyə stabilliyinin cari vəziyyəti: **Monetar sektor prosesləri** (Pul bazası və AMB rezervlərinin dinamikası)

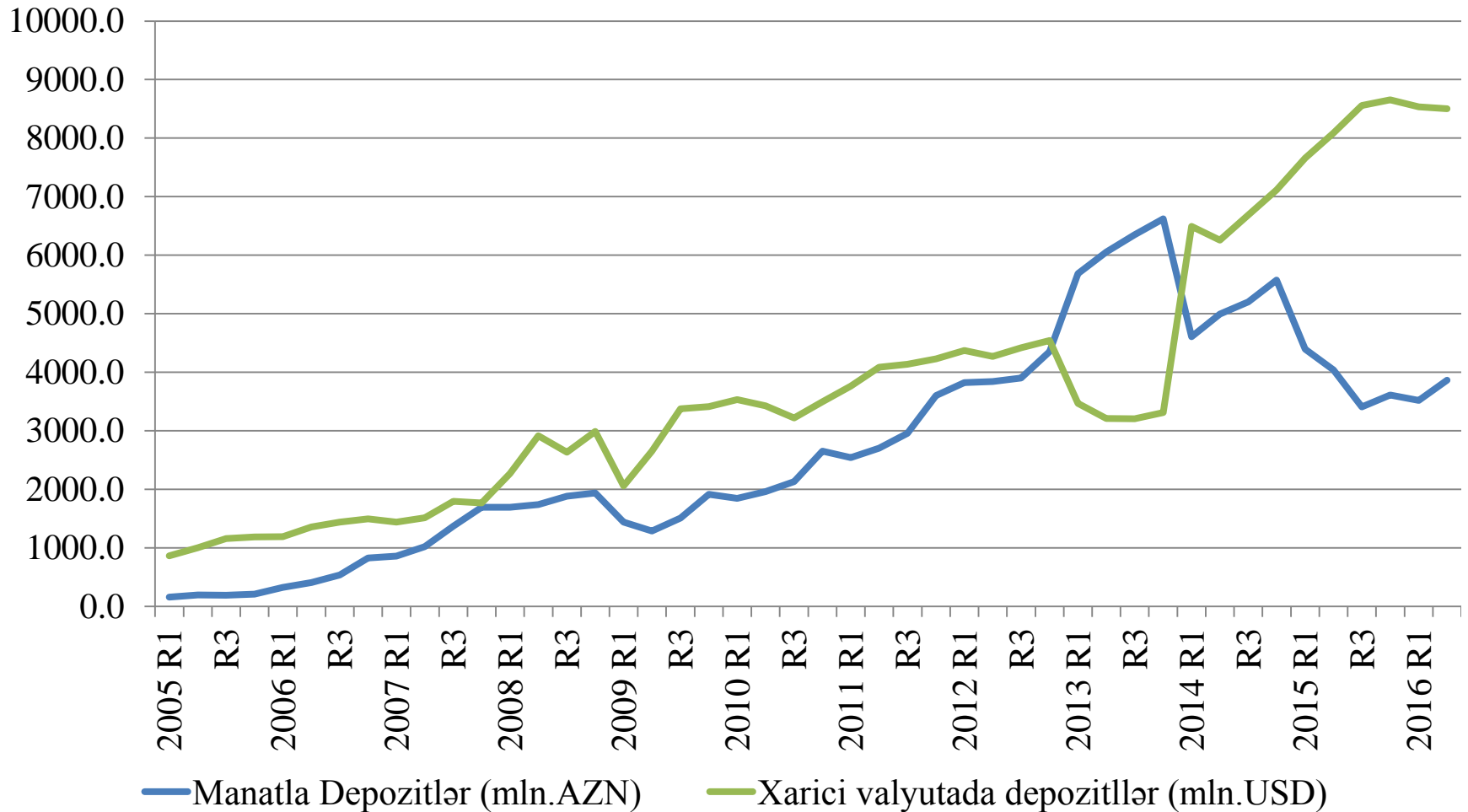
Makro-maliyyə sabilliyinin cari vəziyyəti: **Monetar sektor prosesləri** (Məzənnə və inflyasiya dinamikası)

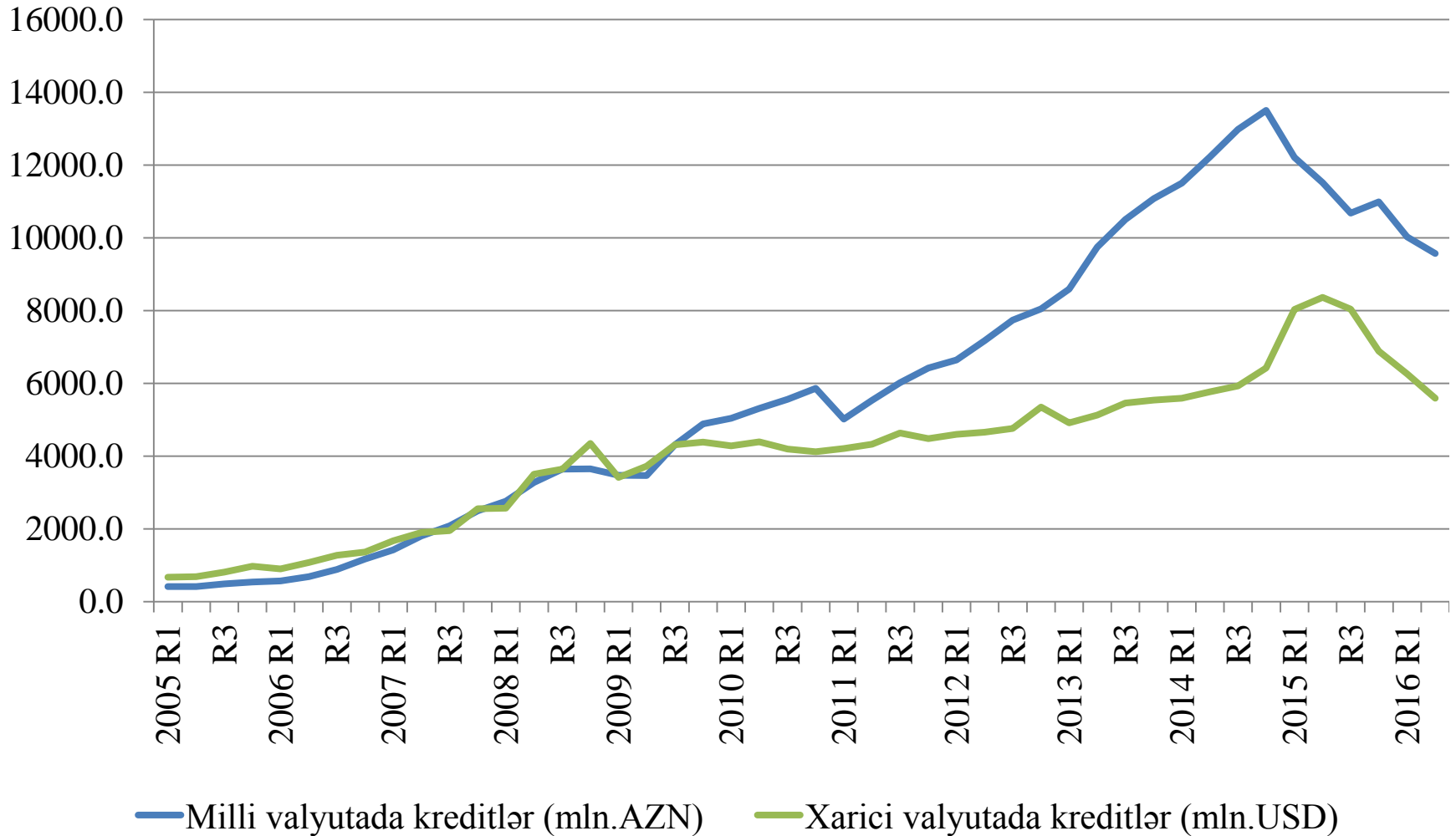
Makro-maliyyə stabilliyinin cari vəziyyəti: Fiskal sektor prosesləri (Büdcə gəlirləri, xərcləri və kəsirinin dinamikası)

Bank sektorunun cari vəziyyəti: Depozit bazasının dinamikası

Bank sektorunun cari vəziyyəti: Kredit portfelinin dinamikası

Stabilləşdirmə proqramları haqqında

- Biznes tsiklin stabilləşdirilməsi (yumşaldılması) proqramları (siyasəti) – normal biznes tsikl davranışlarında məcmu tələb menecmentinə yönəlmiş monetar və fiskal siyasət tədbirləri;
- **Krizis stabilləşdirmə proqramları:**
 - Ortodoks stabilləşdirmə proqramları:
 - Heterodoks stabilləşdirmə proqramları:

Stabilləşdirmə proqramları haqqında: **ortodoks proqramlar**

- **Tələb yönlü** – izafi tələb təzyiqini azaltmağa yönəlmiş sıxı fiskal və monetar siyasət tədbirləri: fiskal konsolidasiya, pul kütləsinin məhdudlaşdırılması və s.;
- **Təklif yönlü** – real mal və xidmət həcmi artırmağa yönəlmiş iki qrup tədbirlərdir:
 - *istehsal vasitələrinin effektiv istifadəsi yolu ilə istehsalı artırmaq (qiymət siyasəti, bazar strukturunun təkmilləşdirilməsi, vergi və subsidiyalar, ticarət liberallaşdırılması və s.);*
 - *Yeni istehsal potensialı yaratmaq (capacity building) (yığım-investisiya təşviqləri, bəşəri sərmayə, təhsil, texnoloji inkişaf və s. dəstəklənməsi tədbirləri).*

Stabilləşdirmə proqramları haqqında: **heterodoks proqramlar**

- **Heterodoks proqramlar** - əmək haqqı və qiymət kontrollerinə yönəlmiş olan gəlir siyasətindən ibarətdir (əsasən, yüksək və xroniki inflyasiya problemi olan ölkələrdə *ortodoks proqramlara dəstək məqsədilə* həyata keçirilən qiymətlərin və əmək haqqlarının bəlli bir müddətə dondurulması kimi qeyri-ənənəvi tədbirləri əhatə edir).

Maliyyə-bank sektorunun dəstəklənməsi istiqamətində anti-böhran tədbirləri üzrə ölkə təcrübələri (2008-2009-cu illər)

	Toksik aktivlərin alınması	Əmanətlərin sığortalanan məbləğinin artırılması	Bankların rekapitalizasiyası	Likvidlik inyeksiyası	Bank kreditlərinə/ borclarına dövlət qərantiyası
ABŞ	+	+	+	+	+
Almanya	+	+	+	+	+
Avstraliya		+		+	+
Avstriya		+	+		+
Belçika		+	+		+
Danimarka		+		+	+
Finlandiya		+			+
Fransa		+	+	+	+
Hollandiya	+	+	+	+	+
İngiltərə	+	+	+	+	+
İrlandiya		+	+		+
İslandiya	+	+	+		
İspaniya		+			+
İsveç	+	+	+	+	+
İsveçrə		+		+	
İtaliya		+	+	+	+
Kanada				+	+
Norveç				+	+
Portuqaliya	+	+	+	+	+
Yaponiya				+	+
Yeni Zelandiya		+		+	+
Cənubi Koreya			+	+	+
Braziliya		+		+	
Rusiya		+	+	+	+
Hindistan				+	
Çin				+	
Türkiyə				+	
Argentina		+		+	
Meksika	+	+		+	+
Macarsitan		+	+	+	+
Polşa		+		+	
Slovakiya		+			
Yunansitan		+	+		+

Azərbaycan iqtisadiyyatı və bank sektoru üçün çıxış yolları (Müzakirə)

Əlavə cədvəllər

Cədvəl 1. Avropa ölkələrində bankların sayı (əhali sayına nəzərən müqayisəli)

	Bankların sayı	Əhalisi (mln.nəfər)	Hər 100 000 nəfərə düşən bank sayı
Almaniya	1808	80,890	2,24
Fransa	496	66,207	0,75
Birləşmiş Krallıq	361	64,510	0,56
İtaliya	670	61,336	1,09
İspaniya	226	46,405	0,49
Polşa	679	37,996	1,79
Rumıniya	39	19,911	0,20
Niderland	218	16,854	1,29
Belçika	103	11,225	0,92
Yunanıstan	40	10,958	0,37
Çexiya	56	10,511	0,53
Portuqaliya	150	10,397	1,44
Macarıstan	189	9,862	1,92
İsveç	159	9,690	1,64
Avstriya	707	8,534	8,28
İsveçrə	275	8,190	3,36
Bolqarıstan	28	7,224	0,39
Danimarka	119	5,640	2,11
Finlandiya	271	5,464	4,96
Slovakiya	28	5,419	0,52
Norveç	137	5,136	2,67
İrlandiya	446	4,613	9,67
Xorvatiya	33	4,238	0,78
Litva	89	2,929	3,04
Sloveniya	24	2,062	1,16
Latviya	59	1,990	2,96
Estoniya	37	1,314	2,82
Kipr	57	1,154	4,94
Lüksemburq	148	0,556	26,62
Malta	27	0,427	6,32
İslandiya	11	0,328	3,36
Lixtenşteyn	16	0,037	42,91

Təşəkkürlər!!!